

UOT 821.512.162

Hadiyeva S.

böyük elmi işçi,

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu,

Bakı ş., İstiqlaliyyət küç.26.

e-mail:sonaxeyal.mail.ru

CƏFƏR RƏMZİNİN “DEYİLƏN SÖZ YADİGARDIR” TOPLUSU İLƏ BAĞLI MƏKTUBLARI

Açar sözlər: *Cəfər Rəmzi, şeir, tərcümə, məktub, tədqiqat, kitab, arxiv.*

Tanınmış tədqiqatçı, şair Cəfər rəmzi (1905-199) Bakının Mərdəkan kəndində anadan olmuş, ilk təhsilini də doğma kəndində almışdır. Sonra təhsilini Bakı Darülmüəllimində (1922-1927) və Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun dil-ədəbiyyat fakültəsində (1929-1932) və tarif fakültəsində (1941-42) davam etdirmişdir. AEA-nın Şərqşünaslıq İnstitutunda (1958-1990) çalışmış, 1966-cı ildə, təkrar 1981-ci ildə “Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlədilən ərəb və fars sözləri lüğəti” kitabı çap olunmuşdur. 1968-ci ildə “Yəğma Cəndəğinin poeziyası” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmiş, elmi jurnallarda məqalələri və 1976-cı ildə eyniadlı monoqrafiyası dərc edilmişdir.

Cəfər Rəmzi (İsmayilzadə Cəfər Balaəmi oğlu) həm şair, həm də tərcüməçi kimi də tanınmış və bir sıra kitabları nəşr edilmişdir. Şeirlərini əvvəl “Sufi”, sonralar “Rəmzi” təxəllüsü ilə yazmışdır. Şairin həyatda olarkən “Xarici yumor” (1964), “Behiştin narları” (1968), “Gəlin birlikdə gülək” (1970), “Dünya xalqlarının yumoru” (1976) adlı tərcümə kitabları və “Şeirlər” (1974), “Günləri sayıram” (1982), “Ürəkdən səslər” (1986), “Geçikən arzular” (1990) adlı şeir topluları nəşr olunmuşdur. Vəfatından sonra əlifba dəyişikliyi nəzərə alıb 2017-ci ildə “Qəzəllər” kitabını nəşr etdirdik.

Daha çox Bakı-Abşeron şairlərinin tədqiqatçısı kimi tanınan Cəfər Rəmzi böyük zəhmətlər bahasına bir çox şairləri üzə çıxarmış, müxtəlif mətbuat orqanlarında onların əsərlərini çap etdirmişdir. Nəhayət, bakılı və abşeronlu şairlərin əsərlərindən ibarət “Deyilən söz yadigardır” (I hissə - 1981; II hissə - 1987) toplularını araya-ərsəyə gətirmiş və oxuculara təqdim etmişdir.

Cəfər Rəmzinin arxivində (fond 9, qutu 24, sax.vah.462-529) tədqiqatçıya ünvanlanmış 61 ədəd sənəd saxlanılır ki, bunların bir qismi dəvətnamələr və təbrik açıqcaları, bir qismi tədqiqatçıya gələn məktublardır. Məktubların bir hissəsi əski ərəb qrafikalı əlifbamızda, bir qismi isə kiril əlifbasındadır. Müxtəlif məzmunlu məktublar içərisində bizim diqqətimizi çəkən 4 məktub vardır ki, bunlar Cəfər Rəmzinin “Deyilən söz yadigardır” topluları ilə bağlıdır. Oxucularımızı məktubların məzmunu ilə tanış etməyi məqsəduyğun hesab etdiyimizdən həmin məktubları olduğu kimi təqdim edirik.

1.Leninqraddan Əfrasiyab Vəkilovun göndərdiyi 30.9.83 tarixli məktubda öz sevincini qeyd edən, müəlliminin kitablarını dönə-dönə oxuduğunu bildiren və onu yaddan çıxartmadığına görə dərin təşəkkürünü bildirən müəllif yazır:

“...Bir neçə il bundan qabaq Sizinlə institutda görüşdüyüm zaman mənə “Deyilən söz yadigardır” kitabınızın əlyazmasını göstərmişdiniz. Sizi ürəkdən təbrik edirəm ki, uzun illər sevə-sevə topladığınız, xalqımıza az məlum olan, ya da heç məlum olmayan sənətkarların və şairanə oğullarının, qızlarının əsərlərini də, adlarını da bizə - oxucularımıza tanıdırınız. Sizin bu kitabınız bir heykəl kimi daima yaşayacaq, həmin şairlərimizin adını,

həm də Sizin adınızı yüksəklərə qaldıracaq. Zəhmətinizin misli olmadığı kimi, kitabınızın da tayı-bərabəri yoxdur...".

2..Leninqraddan Ə.Vəkilov göndərdiyi 20.09.87-ci il tarixli məktubda yazır:

"Əziz və hörmətli Cəfər müəllim.

Mikayılın vasitəsi ilə lütf edib göndərdiyiniz iki yeni kitabınızı alıb xeyli sevinmişəm. Diqqətinizə, məni yadınızdan çıxartmadığınıza çox-çox minnətdaram. Yeni kitablarınızla Sizi təbrik edir, Sizə çənsəğlığı, böyük-böyük müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Sizin Abşeron şairlərinə həsr etdiyiniz kitab məni valeh edib. İki kitabınızda topladığınız parlaq mirvarilər, Sizin sayənizdə, həmişə xalqımızın xəzinəsində qalacaq.

Öpürəm Sizi.

Sizin tələbəmiz Əfrasiyab.

08.09.87

Leninqrad".

3.Lənkərandan Əmir Lənkəranlının 11/V-1985 tarixli məktubu:

"Zövq sahiblərini Bakı ürəflərinin şirin kəlamları ilə tanış edən hörmətli alim Cəfər Rəmzi müəllimi 80 yaşının tamam olması münasibətilə təbrik edir, sevinir və ona cansəğlığı arzu edirəm. Əminəm ki, xalqımız sizi zəhmətkeş bir alim kimi həmişə xatırlayacaq, əməyinizi alqışlayacaqdır. Sizə gələcək işlərinizdə müvəffəqiyyət arzu edir və yeri gəlmişkən, xatırladıram ki, balaxanlı Əli Zühabın (xanəndədir) əgər şeiri varsa gələcək kitabınıza (II hissə) daxil etməyi unutmayasınız. Bundan əqdəm də sizə bir məktub göndərmişdim.

Hörmətlə: Əmir Lənkəranlı

11\V-1985".

4.R.Atakişiyev Lənkərandan göndərdiyi 3\IV-85 tarixli məktubda yazır:

"Hörmətli, dərin zəkali, əməksevər alim Mirzə Cəfər Rəmzi müəllimə salam olsun! Daha sonra sizin yaradıcılığınızı həmişə izləyirəm. Mən həmin şəxsəm ki, Y.Cəndəqinin bir kitabını dəyərli bir xatirə kimi mənə bağışlamısınız. Sizə vəd etdiyim əl yazmasında olan Məmmədəli (Məhəmmədəli – S.H.) Şəfainin bir şeirini (parçadır) yollayıram:

("Min parçadan" bir parça)

Eybü nöqsanın sənə göstərsə hər nöqsanşünas,

Olma ol xoşbin zətin kinəcu bədbinəsi.

Sən də göstər gördüyün hər eybi, ol mirati-nas,

İştə insanlar gərək insanların ayinəsi.

Hörmətli Mirzə Cəfər, bir-iki sual məni maraqlandırır, bəlkə siz biləsiniz:

1.Sabir Badkubəli və "Cabir" imzalı Kərbəlayi Vəli Mikayılov kimdir, əgər bakılıdırsa, niyə sizin kitabınıza daxil olmayıb? Rəvayətə görə, yanıqlı kəlamları var, sizdə varsa, bir nümunə mümkünmü?

2.Hüseynqulu Sacidin ilk təxəllüsü "Tului" olub?

3.Əbdülxalıq Əraqi adlı şair haralıydı və hansı məcmuələrdə çıxış edib (qısaca) və Bakıda qəzəl yazan Molla Nizami olub?

4.Çox zəhmət çəkib ata-baba qonşum Molla Əliəkbər Çakər Lənkəranının bir şeirini tapa bilmədim. Professor Nazim Axundov yazır ki, onun "Arı" jurnalında (1911, N-10 "Görmədim" şeiri olub. Özünə yazdım, N.Axundovun, cavab gəlmədi. Bəlkə sizdə Çakərin şeiri ola?"

Cəfər müəllim, yeni kitabınızı səbrlə gözləyirəm, çıxan kimi alacağam. Yaxınlarda "İmzalar" kitabından öyrəndim ki, "Acı dərman" Mirzə Balaqardaş Əlimuradzadədir. "Tuti"də şeirlərini oxumuşam. Onun "Kərbəla tufanı" adlı tərcümə əsəri, "qafqaz istilahi" adlı kitabı da olub. Familiyası Hacıyevdir (Azərbaycan kitabı, Bakı, 1963). Bəzi kiçik qeydlərim var. Əlimişan Hüseynzadənin "Sabir və müasirləri" adlı kitabda şəkli var, yaşlı görünür. Sizin kitabda (1890-1919) 29 yaşında vəfat etdiyi göstərilir. Zənnimcə bu tarix düzgün deyil, ola bilər 1880 təvəllüd ola. Bir şair də vardı Qəşəm Məmmədzadə, bakılı idi?" sualını verir. "Elm və həyat" jurnalının (1985, N-2) Əliqulu Səbahinin familiyası qeyd olunur. (Z.Əsgərlinin məqaləsində), sizə gələcəkdə lazım olar. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi Cabirin bir dəfə ərəbcə bir şeirini eşitdim ... haqqında tərifdi, əldə edə bilmədim. Aşağıdakı qəzəli Casbir Badkubəliyə isnad verirlər. guya "Əlif Leyla"-nın 1911-ci il çapında (634 səhifədir) varmış, yaxud "Şükufeyi-qəm" (1913) kitabının əvvəlində təxəllüslə verilib – tapa bilməmişəm. Təsirli, qəlb yandırıcıdır (M.Binəvanın, Bakinin, Faizin kəlamı kimi):

Hər təbibə dedim əhvalımı, get-get dedilər,
Yox dəva bizdə onun çarəsi loğmandadır.
Gəzibən hər yeri Loğmanı soraq etdim mən,
Qəbrə getmiş dedilər, qəbrdə pünhandadır.
Tapdım axırda məzarın başıma çarə qılım.

Hörmətli alim, sizə görə olsa, Maştağalı xanəndə Yusif Ələsgərlinin general H.Aslanov haqqındakı şeirin, Tuluinin, Muxtar Məhşərinin (Muxtar Müznibdir?) "Dirilik" məcmuəsindəki bir şeirin göndərə bilərəm. Bakıda yaşayan papaqçı Rəşidin bir qəzəlin, "Məcnun" təxəllüslü şairin (bu, Y.Cəndəqidirmi?) bir şeirin sizə göndərirəm, vaxt olsa, tərcümə edərsiniz. Əgər sizə görə olmayan məcmuələrdən (ərəb qrafikası ilə "Məktəb", 1916, "Ədəbi parçalar", "Maarif və mədəniyyət" olsa, dostum Rafael Hüseynova verərsiniz, nə vaxt gəlsəm, istifadə edəyəm. Baqi səmimiyyət və ehtiram ilə Lənkəran ürfəsindən müəllim Ramiz Atakişiyev.

23 mart, 1985.

Dedim aram ilə bir cam tutum,
Qoymadı çərx məni bircə yol aram tutum.
Ey cavanlar, qocalıq vaxtı gəlib,
Neyliyim, dəxi nə bayram tutum...".
Ünvan: Lənkəran, Otryad küçəsi, N-1, otaq 52, Atakişiyev R".

Latın əlifbasında kitabların nəşr olunub kitabxanalara paylanması ilə əlaqədar olaraq kiril əlifbasında olan kitabların kitabxanalardan yığılması məlumdur. Lakin bu kitablar arasında bir sıra dəyərli kitablar vardır ki, onlar latın əlifbasında nəşr olunmamışdır. "Deyilən söz yadigardır" topluları da bu qəbildəndir. Bakının Maştağa kəndindən olan Qorxmaz Səfərov babası əməkdar artist Əhməd Anatollunun və ulu babası Muxtar Bisavadın əsərlərini kitab şəklində nəşr etdirdikdən sonra babalarının da şeirlərinin yer

aldığı Cəfər Rəmzinin "Deyilən söz yadigardır" toplularını latın əlifbasında çap etdirmək istəyini bizə bildirəndə sevindik və çap olunmuş topluları nəşrə hazırladıq. Cəfər Rəmzinin arxivində bakılı və abşeronlu şairlərin toplulara düşməyən şeirləri də saxlanılır. Tədqiqatçının yeni bir toplu hazırlamaq fikri yəqin ki, olmuşdur. Hətta III hissənin hazır olduğunu söyləyən şəxslər də vardır. Deyilənə görə, Cəfər Rəmzi onu lazımı şöbəyə təhvil veribmiş. Lakin biz həmin nəşrə hazırlanmış variantı əldə edə bilmədik. Arxivdə olan şeirləri də nəşrə hazırlayıb kitaba daxil etməyi lazım bildik. Hal-hazırda kitab nəşrə hazırdır və üzərində redaktə işi gedir.

Ədəbiyyat:

- 1.C.Rəmzi. Deyilən söz yadigardır. H.1. – Bakı,1981.
2. C.Rəmzi. Deyilən söz yadigardır. H.2. – Bakı,1987.
- 3.Ə.İ. Şəxsi fond N-9, s.v. 462-529.

Сонаханум Хадиева

ПИСЬМА ДЖАФАРА РАМЗИ, СВЯЗАННЫЕ СО СБОРНИКОМ «СКАЗАННОЕ СЛОВО - ПАМЯТЬ»

Резюме

В Институте рукописей хранится личный фонд известного исследователя, поэта и переводчика Джафара Рамзи, который содержит его стихи, не включенные в опубликованный сборник бакинских и абшеронских поэтов «Сказанное слово - память». Здесь также имеются адресованные исследователю 61 письмо, написанное арабской графикой и кириллицей, четыре из которых имеют отношение к упомянутому сборнику. Мы сочли необходимым ознакомить читателя с содержанием обнаруженных 4 писем.

Ключевые слова: *Джафар Рамзи, стихотворение, перевод, письмо, книга, архив.*

Sonakhanum Khadiyeva

JAFAR RAMZI'S LETTERS ABOUT THE COLLECTION "THE SAYINGS ARE MEMORIES"

Summary

In the Institute of Manuscripts are preserved the folders containing the poems of the researcher and translator Jafar Ramzi which weren't included in the collection of the poets from Baku and Absheron named "Said word is a memory". In this folder are found 61 letters in both Arabic and Cyril alphabets addressed to the researcher and four of them are connected to the mentioned collection. We present the main points of these letters to the readers.

Key words: *Jafar Ramzi, poem, translation, letter, research, book, archives.*

*Redaksiyaya daxil olma tarixi: 15.10.2018
Çapa qəbul olunma tarixi: 07.12.2018*

*Filologiya üzrə elmlər doktoru **Paşa Kərimov** tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.*